

УДК 681.52: 629

**Ідентифікація параметрів підводного апарата для задач керування на базі
інверсної моделі**

Автор: Блінцов С.В., Національний університет кораблебудування, м. Миколаїв

Розглянемо об'єкт керування, динаміку якого можна представити диференціальним рівнянням першого порядку:

$$k_1 \dot{x} = u - k_2 x + D, \quad (1)$$

де u – керуючий вплив, x – керована величина, $\dot{x} = \frac{dx}{dt}$ – перша похідна по часу t від керованої величини, D – зовнішнє збурення, $k_{1,2} = f(u, x, \dot{x})$ – нелінійні (нестационарні) коефіцієнти об'єкта керування.

Автоматичне керування на основі інверсної моделі об'єкта керування виконується за законом

$$u = k_1 \dot{x}_d + k_2 x - D,$$

де $\dot{x}_d$ – бажане (desired) значення першої похідної керованої величини. Величина $\dot{x}_d$ визначається за формулою

$$\dot{x}_d = \frac{e_x}{\Delta t} = \frac{x_d - x}{\Delta t},$$

де e_x – похибка керування, x_d – задане (desired) значення керованої величини, Δt – постійна часу САК (заданий проміжок часу, за який керована величина x має прийняти задане значення x_d).

В такий спосіб можливо керувати при відомих (в кожен момент часу) значеннях коефіцієнтів k_1 та k_2 . При цьому величина зовнішнього збурення D на кожному кроці керування визначається з формули (1) по фактичних значеннях u , x та $\dot{x}$ за умови відносно повільної зміни D .

Для застосування САК на основі інверсної моделі об'єкта керування при невизначених k_1 та k_2 необхідно розв'язати задачу їх ідентифікації. Для цього приймемо, що величина зовнішніх збурень не змінюється, або змінюється повільно, тобто $D \approx \text{const}$ на інтервалі Δt , тоді об'єкт ке-

рування можна представити у вигляді деякої функції двох змінних з невідомими нестационарними коефіцієнтами k_1 та k_2 :

$$u = f(x, \dot{x}) = k_1 \dot{x} + k_2 x - D.$$

Розглянемо залежність u від $\dot{x}$ при $x = \text{const}$. Деякому значенню $\dot{x}_1$ відповідає u_1 , а деякому значенню $\dot{x}_2$ відповідає u_2 . Знайдемо різницю u_2 та u_1 – величину Δu :

$$\begin{aligned} u_2 - u_1 &= k_1(\dot{x}_2 - \dot{x}_1) + k_2 x - k_2 x - D + D; \\ \Delta u &= k_1 \Delta \dot{x}. \end{aligned} \quad (2)$$

Розглянемо залежність u від x при $\dot{x} = \text{const}$. Деякому значенню x_1 відповідає u_1 , а деякому значенню x_2 відповідає u_2 . Знайдемо різницю u_2 та u_1 :

$$\begin{aligned} u_2 - u_1 &= k_2(x_2 - x_1) + k_1 \dot{x} - k_1 \dot{x} - D + D; \\ \Delta u &= k_2 \Delta x. \end{aligned} \quad (3)$$

Коефіцієнти k_1 та k_2 на основі (2) та (3) можна представити як частинні похідні функції $u = f(x, \dot{x})$:

$$k_1 = \frac{\partial u}{\partial \dot{x}}; \quad (4)$$

$$k_2 = \frac{\partial u}{\partial x}. \quad (5)$$

Аналогічно частинною похідною можна представити відношення коефіцієнтів k_1 та k_2 :

$$\frac{k_1}{k_2} = \frac{\partial x}{\partial \dot{x}}. \quad (6)$$

Звідси випливає, що для об'єкта керування з $k_1 = \text{const}$ коефіцієнт k_2 залежить тільки від x та u і не залежить від $\dot{x}$.

Таким чином, для повної ідентифікації об'єкта керування в його робочих межах потрібно виконати необхідну кількість вимірювань керованої величини $x(u, t)$ при $D = \text{const}$, за рівняннями (4) та (5) знайти коефіцієнти у вигляді залежностей $k_1 = f(x, \dot{x})$ та $k_2 = f(x, \dot{x})$ і використовувати їх у складі САК на основі інверсної моделі для керування в умовах невизначеності зовнішніх збурень, оскільки k_1 та k_2 не залежать від D .

Розглянемо корпус підводного апарата в якості об'єкта керування, динаміка якого описується відомим диференціальним рівнянням першого порядку [1]:

$$m\dot{V} = F - 0,5\rho cSV^2 + F_D, \quad (7)$$

де V – швидкість руху ПА (керована величина), $\dot{V} = dV/dt$ – її перша похідна по часу t , F – упор рушіїв ПА (керуючий вплив), F_D – зовнішнє збурення, m – маса ПА з приєднаними масами води, ρ – густина води, S – характерна площа корпусу ПА, c – нелінійний гідродинамічний коефіцієнт. Невизначеними є коефіцієнти об'єкта керування m та $K = 0,5\rho cS|V|$.

Очевидно, що рівняння (1) та (7) є аналогічними.

Величина m майже не змінюється при русі ПА [1]. Нестационарність проявляються в коефіцієнті K , оскільки він залежить від керованої величини V .

Для об'єктів з незмінним параметром k_1 достатньо для керуючого впливу $u_1 = \text{const}$ провести заміри $x_1 = f(t)$ і $\dot{x}_1 = f(t)$ та для одного значення u_2 заміряти по одному значенню $x_2 = f(t)$ та $\dot{x}_2 = f(t)$. Порядок ідентифікації при цьому буде наступний: спочатку знаходимо k_1 за рівнянням (4), далі, використовуючи рівняння (6), знаходимо $k_2 = f(x)$.

На рис. 1 **Юшибка! Источник ссылки не найден.** зображено результати моделювання ПА для ідентифікації його параметрів. Заміри, виконані через кожні $\Delta t = 0,1$ с, позначені крапками.

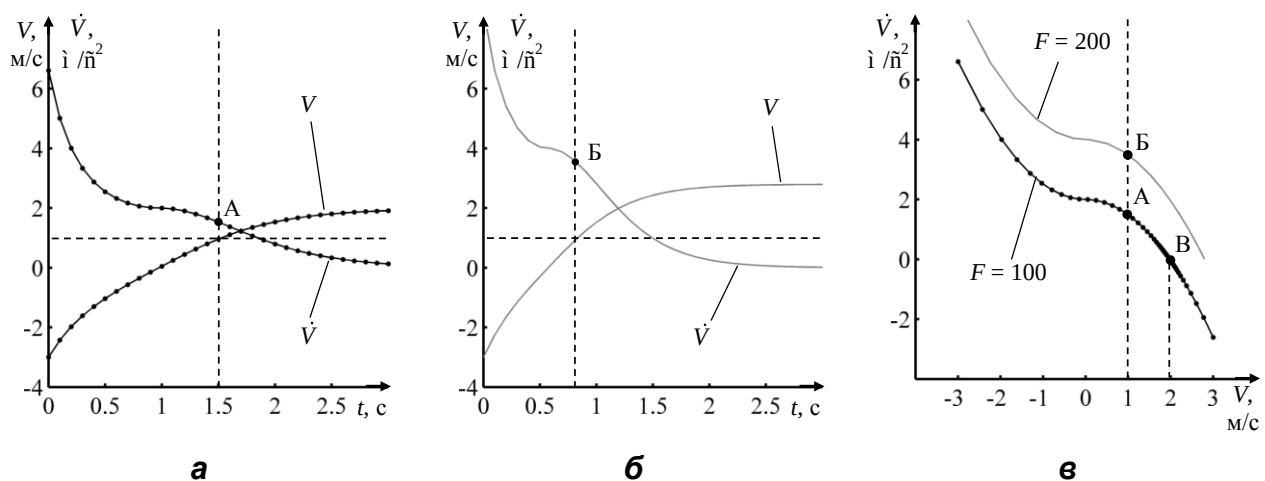

Рис. 1. Результат заміру керованої величини V та її похідної $\dot{V}$
при $F = 100$ Н (а) і 200 Н (б)

Для ідентифікації достатньо при $F = 200$ Н заміряти параметри в одній точці, наприклад, в точці Б. Всі результати замірів об'єднано в залежність $F = f(V, \dot{V})$, зображену на рис. 1, в. На ньому також відображені точки при $V_0 = +3$ м/с.

Для знаходження коефіцієнту k_1 об'єкта керування було визначено, яке прискорення відповідає швидкості $V = 1$ м/с при $F_1 = 100$ Н (точка А) та при $F_2 = 200$ Н (точка Б). За рівнянням (2) було отримано значення, яке дійсно дорівнює масі ПА m , яка відповідає коефіцієнту k_1 . Коефіцієнт $K = f(V)$ в кожній точці можна знайти за рівнянням (6) та залежністю $\dot{V} = f(V)$, отриманою при $F = 100$ Н. Розрахунки також підтвердили його відповідність реальним значенням.

Таким чином, розроблений підхід до ідентифікації коефіцієнтів об'єкта керування, динаміка якого описується нелінійним диференціальним рівнянням першого порядку, дає змогу виконувати його ідентифікацію в задачах автоматичного керування в умовах невизначеності власних параметрів об'єкта та зовнішніх збурень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лукомский Ю.А. Навигация и управление движением судов [Текст] / Лукомский Ю.А., Пешехонов В.Г., Скороходов Д.А. – СПб.: "Элмор", 2002. – 360 с.